

Suferință-ispășire-plenitudine.
Orientarea psihologiei pastorale despre paradigma Iov.

Cuprins

Cuvânt înainte	3
Metoda de lucru	5
1. Suferința.	8
1.1 Privire de ansamblu din punctul de vedere al istoriei religiilor.	9
1.1.1 Babilon	9
1.1.2 Egipt	28
1.2 Suferința în Vechiul Testament	34
1.2.1 Câteva puncte de vedere teologice	34
1.2.2 Experiența suferinței în Vechiul Testament	38
1.2.3 Suferința și literatura de înțelepciune	61
1.3. Ce are de spus psihologia despre suferință?	65
1.3.1 Gânduri introductive	65
1.3.2 Diferite perspective și răspunsuri pentru suferința umană. Diversitate și deficiență.	68
1.3.3 Focalizare. Ce nume poartă suferința? Probleme de interpretare.	104
1.3.4 Suferința și "Eul". Eu, suferând.	123
1.4.4 Suferința existențială prin prisma psihologiei. Rezumat.	131
2. De la suferință la satisfacție. De la oportunitate la asigurare.	133
2.1 Gânduri introductive	133
2.2 Poziția de intersecție a suferinței ca o problemă a cunoașterii	135
2.3 Suferința ca cunoaștere și ignoranță (experimentul teodimiei nesfârșite).	138
2.4 (Iov) credința profeților și revolta metafizică ca ființă ascunsă insuportabilă.	144
2.5 Suferința ca inițierea. Titluri și măști.	148
2.6 Masca "grăitoare". Limba și înțelegerea.	152
2.6.1 Hermeneutica (Ioviană). Interpretarea textului și intuiția.	152
2.6.2 Suferința ca întâlnire. Evenimentul (lexical) între Eu și Tu.	161
2.7 Opțiunile "Eului", în ceea ce privește strategiile de adaptare. Interpretarea psihologică a rebeliunii metafizice.	164
2.8 Chestionar de coping. Posibilitatea ioviană astăzi.	169
Subiecte.	169
2.9 Metoda de testare.	171

2.9.1 Comparația datelor între rural și urban.	172
2.9.2 Prelucrarea rezultatelor, luând în considerare distribuția sexelor.	187
2.9.3 Rezumat	195
2.9.4 Concluzii	198
3. Satisfacție (reconciliere)-împlinire în cartea lui Iov.	200
3.1 Reuniuni, evenimente, de la auz până la vedere, de la suferință la satisfacție.	206
3.2 Satisfacție (reconciliere)-împlinire.	212
3.3 Psihologia pastorală ca disciplină de intersecție. Concluzii cu privire la auto-determinarea psihologiei pastorale.	219
3.3.1 Psihologia pastorală ca hermeneutica viziunii holistice	222
4. Rezumat	230
Rezumat	234
Link-uri web:	246

Cuvinte cheie: suferință, ispășire, plenitudine, Iov, psihologie pastorală, hermenutică, metafizică, hotar.

Primul gând cu care începem teza este afirmarea faptului care se bazează pe existența umană, și anume că este imposibil să nu suferim, la fel cum este imposibil să nu comunicăm. Suferința, chiar dacă nu este inerentă vieții în mod natural, este parte constitutivă a acesteia. Împotriva ei putem să ne revoltăm, acest lucru fiind probabil natural, dar în același timp trebuie să acceptăm și lupta. E adevărat, că societatea noastră încearcă să creeze un înveliș în jurul ei, indicând că se gândește altfel despre suferință.

În cartea lui Iov suferința și întrebările care se nasc din această situație existențială apar simultan ca într-o esență. Suferința, omul care suferă, mediul lui încercând să găsească răspunsuri, Iov căutând răspunsul, căutarea vocii transcendente, mărturia acestei voci, sosirea răspunsului, care defapt nu e răspuns, în schimb ceva mult mai mult și diferit, toate acestea fac parte din narativa cărții lui Iov. Este o creație remarcabilă din literatura testamentului vechi, care nu se teme să formuleze direct întrebările, să se revolte, și în final să stârneasce admirație.

Teza este defapt o luptă. Luptă cu tema, cu textul, cu înțelesul și cu interpretarea, astfel este însăși amprenta interpretării, o posibilitate dintre multiple posibilități. În același timp este o încercare, o rezonanță cu lupta lui Iov, care este un strigăt pentru răspuns, caută un Martor, și pe urmă se sfârșește într-o întâlnire, un dialog. Toate acestea nu sunt deloc ne semnificative, nu sunt doar fragmente secundare aleleia ce reprezintă Iov și povestea lui. În schimb sunt punctele maxime a ceea ce numim suferință omenească. Dincolo de experiența suferinței, povestea lui Iov afirmă că: a lupta este egal cu a trăi fără remușcări și a merge mai departe. Deoarece dacă am înfruntat suferința, textul, până la urmă orice, mă trezesc într-o realitate autentică. În relația cu Dumnezeu. În loc de dependență se naște loialitatea. Aceasta este o posibilitate, crearea posibilității ca opinia și punctul de vedere să fie articulate. În același timp, lupta este o posibilitate pentru crearea unei relații vii și autentice. O luptă pentru ca nimeni să nu mă pună în paranteză sau ghilimele. Astfel povestea lui Iov devine evenimentul reuniunii autentice. O luptă pentru ca din toate acestea dialogul să se nască din nou.

Lumea noastră, prezentul/prezența noastră coincide cu Eclipsa lui Dumnezeu din povestea lui Iov, oarecum se regăsește în acest cadru delimitat, astfel timpul și suferința se contopesc, fiind posibil orizontul comun. Secolul XXI are un deficit de comunicare, însă o mare parte din cartea lui Iov este dovada acestui fapt. Prin teza prezentă, încercăm în primul rând să balansăm acest deficit pentru noi înșine.

Încercarea cu acest scop este o încercare hermeneutică. În opinia noastră cele trei voci, psihologia-filosofia-teologia nu reprezintă o concurență sau o disonanță, ci o polifonie armonioasă. Abordăm cartea lui Iov cu un astfel de punct de vedere, și includem cele trei științe menționate în acest cerc hermeneutic. Deoarece suntem siguri că astfel obținem o imagine mai completă despre ceea ce este și așa greu e înțeles, despre suferință.

Conform *ipotezei* noastre, suferința lui Iov se schimbă în calitate după întâlnirea cu Dumnezeu, datorită unei schimbări cu privire la atitudinea existențială, atitudinea față de viață, care, în mărturi(sire)a revelației cerești, se exprimă ca o implicare, o participare în evenimentului limbii, și se desfășoară în aceasta; iar toate acestea dorim să le formulăm și să le analizăm cu noțiunile de a fi mulțumit (împăcat), și îndeplinit, în așa fel, încât să le prezentăm ca și consecințele întâlnirii.

Deoarece probabil Israel s-a întâlnit cu textul *original* al cărții lui Iov în timpul captivității babilonice, utilizarea, interpretarea și aplicarea la realitate a acestui text în testamentul vechi nu sunt lipsite de perspectivele născute în cultura babilonică și egipteană. Influențele asupra perspectivelor cu privire la suferință din testamentul vechi nu înseamnă neapărat, că Israel ar fi preluat fără nici-o critică atitudinea culturilor în vecinătate, sau că le-ar fi construit în atitudinea lui fără filtrare. Perspectiva proprie, clarificată se naște ca rezultatul ulterior al unei polemii interioare.

Toate acestea sunt nu numai semnul unei atitudini deschise, dar și semnul încrederii în sine, care apare în cartea lui Iov ca metoda unei perspective teologice. Consecințele tradiției privind suferința în cultura popoarelor care se aflau în jurul lui Israel se găsesc în diferitele straturi ale tradiției testamentului vechi, astfel și în cartea lui Iov. Dar ca toate tradițiile care provin din această zonă, și aceasta a fost supusă *editării* de către Israel, iar în cazul nostru acest lucru se aplică și la cartea lui Iov. Găsim oarecum urmele unei corectări privind a ceea ce numim noi suferință, și în același timp, atitudinea față de omul care suferă capătă noi dimensiuni.

Cele mai mult perspective teologice încearcă să găsească cauza și scopul suferinței. La rândul lui, acest lucru este un efort natural, care încearcă să creeze o imagine nedivizată și coerentă a lumii și a întâmplărilor. Și ca atare, prin aspirația la raționalitate, trăim o constrângere interioară cu scopul de a urmări un arc, un drum trasabil în diferitele decizii și întâmplări ale vieții noastre, dar și la nivelul vieții de zi cu zi.

Așa cum am menționat, efortul teologic de a găsi cauza suferinței umane într-o realitate presupusă, probabil că nu este greșit, însă nu este sigur că parcurge drumul care ca înțelegere și interpretare, adică ca și posibilitate este în fața lui. Prin această posibilitate înțelegem faptul că în cazul răspunsului formulat există posibilitatea punerii sub semnul întrebării, chiar dacă este cu totul incomod, și astfel posibilitatea de a se convinge.

Rareori este menționată abordarea care oferă ca posibilitate perspectiva lipsei. Psihologia discută acest lucru ca pierdere, perspectiva teologică a lipsei însă ne arată nu numai actualitatea eternă a pierderii unei condiții din trecut, ci însăși pierderea, și în același timp proiectează împlinirea acesteia în cadrul tradiției teologice. Lipsa este cea mai profundă și autentică particularitate a existenței umane. Nu numai fiindcă suntem ființe *neterminate*, nu numai fiindcă existența noastră este fragmentată, ci deoarece purtăm în noi amintirea unei condiții trecute, care în prezent apare ca o *sete*, o "condiție inferioară". Această condiție inferioară forțează omul într-o stare de lipsă continuă, în vid, iar (doar) la eliminarea parțială a acestui vid *se absoarbe ceva*. *Idolul, vițelul de aur*, o imagine rigidă de zeu, fatalitate etc. Este asemănătoare cu condiția *eclipsei de Dumnezeu* a lui Buber.

Dacă suferința umană este stânca ateizmului, pe care orice experiment teodicean este compromisat, atunci suferința lui Iov este critica (așa numita stâncă a) tuturor experimentelor teodiceene, care ne determină gândim, să reflectăm mai departe, fără să găsim un punct stabil. Arcul istoriei intelectuale, desenat de fiecare dată de diferitele experimente teodiceene, probabil că se găsește la unul dintre punctele drumului parcurs și de Iov atunci când *a fugit până la moarte și înapoi*.

Cartea lui Iov este opera remarcabilă a literaturii de înțelepciune israeliene. Cartea se ocupă cu o problemă umană eternă, problema suferinței, și se focusează pe aceasta. În ciuda faptului că această temă a fost deja discutată de foarte multe opere literare, filosofice, psihologice și nu în ultimul rând teologice, numai în cartea lui Iov întâlnim cu o perspectivă care descrie o imagine atât de particulară a omului care suferă.

În problematica suferinței, scriitorii anonimi din vremea crizei înțelepciunii, în secolul 3-4 î.H. prezintă în mod direcționat neclintirea omului pios și drept în criza, situația lui particulară. Suferința este o problemă existențială și religioasă, și ca atare este o întrebare și căutarea unui răspuns nu numai pentru Iov, nu numai pentru Israel, ci pentru umanitate în general, a omului din orice vreme. E adevărat, că Iov nu este un israelit, el vine din ținutul Uz, o regiune păgână, dar asta nu schimbă atitudinea lui de a privi pe el însuși și pe suferința lui din perspectiva poporului ales. Dimpotrivă, prin acest fapt, lumea păgână este inclusă în credința lui Israel, iar lupta dramatică a omului de a căuta secretul vieții devine a problematică universală.

Dar de ce este inclusă cartea lui Iov în literatura de înțelepciune? Răspunsul la această întrebare se caută în dezvoltarea și particularitățile literaturii de înțelepciunea a lui Israel. În timpul captivității Israel trebuie să se confrunte. Trebuie să-și evalueze trecutul și după tragerea concluziilor să se pregătească pentru viitor. Aceasta este o perioadă în care sunt accentuate întrebările individuale, pe lângă întrebările comunității, se focusează pe responsabilitatea individuală și problematica suferinței. În era precedentă captivității, se dezvoltă premisa conform căreia faptele au consecințele lor. Aceasta este o

premisă, pe baza căreia profetul Obadia a formulat ideea răsplatei, iar în captivitate profetul Ezechiel prin sublinierea responsabilității individuale a afirmat în mod ferm axioma înțelepciunii israeliene: dreptatea naturală a corelației dintre fapte și consecințe.

Prietenii lui Iov (Elifaz, Bildad, Țofar, Elihu) evaluează suferința lui Iov conform acestei dreptate, în așa fel, încât aceasta devine singura dreptate pentru ei, după care se poate trăi. În spatele acestei gândiri există în același timp ideea că ordinea lumii funcționează în relație cu faptele bune sau rele din viața omului, ca și cauze care se exclud reciproc. Toate faptele se bazează pe legea cauzei și a efectului, prin urmare, dacă urmăresc binele, mă așteaptă o viață fericită, dacă urmăresc răul, mă așteaptă necazuri. În secolul 4-3, în timpul crizei înțelepciunii israeliene, dreptatea a fost clintită, prin urmare s-a ivit o criză, deoarece legea cauzei și a efectului nu s-a putut aplica la viața de zi cu zi: nu toate faptele bune au fost răsplătite, și nu toate faptele rele au fost pedepsite. Cartea lui Iov este critica acestei perspective teologice rigide, confruntând suferința cu interpretarea rigidă a acesteia, iar pe urmă toate acestea se dizolvă în omnipotența Dumnezeului. Răspunsul dat lui Iov nu poate fi înțeles numai rațional, precum nici suferința. Este nevoie de mult mai mult. O întâlnire, relație.

Nu numai tradiția testamentului vechi a căutat răspunsurile la întrebările suferinței umane, dând răspunsuri ale căror efecte se simt chiar și în prezent fiind mai accentuate din când în când, ci și alte științe umane, creând un canon de interpretare. Cu propria ei metodologie, imagine a omului și concluzii, psihologia se consideră inevitabilă în analiza suferinței. O cercetare și o comparație mai profundă arată că între *teologia prietenilor* și concluziile *experților* psihologiei nu există o diferență atât de mare. Constatarea acestui lucru este parțial o situație hermeneutică, deoarece cele două științe sunt diferite din punct de vedere al limbajului. Din perspectiva cercetării noastre este o cercetare destul de interesantă să privim construcția de înțelegere-interpretare a behaviorismului *stimul-răspuns* și ideea prietenilor că *Iov ar avea un păcat secret*. Acesta este doar un exemplu care permite comparația. Totuși, punctul în care aceste construcții mentale diferite și din diferite timpuri se întâlnesc este tocmai un proces epistemologic. Nu e nimic nou sub soare.

Ca teolog care se ocupă și cu psihologia pastorală am prilejul de a mă deplasa pe hotare, la punctele de întâlnire, la limite, sau de a reflecta "pe pământul nimănui" asupra celui ce este greu de înțeles, probabil că trebuie pur și simplu experiența, trăirea. Totuși, ceva ne sugerează că ceea ce este o criză, adică suferința, este mult mai ușor de înțeles într-o "altă" criză. De aceea, dacă ne interesează opinia psihologiei privind suferința, și chiar suntem curioși, atunci ascultăm aceste lucruri știind că "suferința face parte din *transcendența* omului." Abordarea din perspectiva psihologiei nu este tocmai ușor. Cuvintele și noțiunile particulare ale acesteia, imaginea particulară a lumii și a omului, ideile

filosofice, care sunt în spatele școlilor, toate contribuie la formularea unei opinii particulare despre acea dramă a cărei esență este suferința.

La interpretarea și înțelegerea funcționării omului școlile diferite au ales diferite drumuri care au dus (în mod previzibil) la diferite rezultate. De aceea a existat o polemie privind *cine are dreptate?* În prezent temperamentele sunt mai moderate, vocea nici unei tabere nu este mai tare, iar de regulă greșește cel care alege o tabără. Cu toate că *unii* fac mai multe cercetări iar *alții* creează o imagine mai complexă, ceva totuși este omis. Fiindcă omul este o creație mult prea complexă și complicată și așa, iar această complexitate ne indică eternitatea dacă luăm în seamă individualitatea miliardelor de oameni.

Este clar pentru toată lumea, că suferința este ceva legat de viață, și precum arată și utilizarea de zi cu zi, este ceva legat nu numai de viața omului, ci de viața tuturor creațiilor. De asemenea, este clar pentru toată lumea că suferința este prezentă în noi, în alte persoane din mediul înconjurător și în evenimentele din viața lor, și înseamnă diverse situații, condiții psihice concrete, care se arată una după alta, în diverse situații de durate diferite. Prin urmare, suferința este o experiență concretă a omului, pe de altă parte o condiție. În același timp este o opinie mai rar auzită faptul că suferința este un proces necesitând o abordare particulară. Atunci când psihologia pastorală abordează problematica suferinței, nu poate să evite perspectiva psihologiei. Pe de altă parte, are o atitudine critică față de afirmările psihologiei.

Abordarea psihologiei privind suferința este diferită de cea a teologiei. Teologia abordează suferința teleologic (acest lucru nefiind tocmai evident), iar psihologia se ocupă cu acest lucru foarte puțin, sau chiar deloc, și scopul ei este anularea (cât se poate de repede) a suferinței. La fel, sistemele sociale acceptă suferința ca ceea ce poate fi oprită pe cât posibil. Evoluția civilizației poate fi caracterizată și astfel: teoretic, evoluția facilitează diminuarea suferinței care provine din mediul înconjurător. În acest proces, prelungirea vârstei medii este un indicator adecvat, chiar dacă recunoaștem numai parțial rolul acestuia.

Este interesant faptul că pentru decreșterea motivelor care provin din sistemul biologic metoda socială este ambivalentă. Dacă privim dezvoltarea asistenței medicale, putem să spunem că sunt luate toate măsurile pentru dezvoltarea acesteia (cercetări, educare, educare pentru sănătate, vindecare, îngrijire, reabilitare, instituționalizare), pe de altă parte, nu sunt preocupări destule pentru oprirea efectelor negative asupra mediului, care are un efect asupra sistemului biologic, și astfel se închide cercul întâmplărilor ca o spirală. Adică limitarea suferinței este completată cu facilitarea acesteia.

Cele menționate indică faptul că atunci când analizăm relația dintre psihologie și suferință, mai bine zis modul în care psihologia încearcă să abordeze suferința, justifică existența unei abordări multidisciplinare, diversificate, cu un spectru mult mai larg. Fiindcă atunci când suntem curioși de opinia

psihologiei, nu putem să auzim opinia, abordarea științei medicale, a biologiei, a științei juridice, sau a altor științe. În această privință ar fi fost mult mai ușor dacă psihologia s-ar fi născut și s-ar fi dezvoltat ca știință într-o lume mai ”închisă”. Dar acest lucru este exclus de particularitățile psihologiei și de dezvoltarea acesteia.

În mod cert, psihologia (și behaviorismul) cunoaște cel mai bine suferința umană. Se ocupă permanent cu aceasta, și se naște din această întâlnire specială. Cu toate că se ocupă cu omul, dinamicele mult *ascunse*, care ne fac oameni și ne deosebesc de toate ființele, chiar și de ceilalți, devin vizibile în situațiile de criză. Recunoașterea, înțelegerea și gestionarea acestor lucruri a modelat și modelează până în ziua de azi perspectiva celor interesați în aceste științe. În același timp foarte multe se pot reproșa acestor științe, dar alții s-au ocupat deja de acest lucru. Totuși, ceea ce trebuie menționat este că psihologia nu a vrut să asculte vocea teologiei și nu a vrut să cunoască perspectiva de interpretare a acesteia. Recunoscând acest deficit (dar nu numai) s-a născut psihologia pastorală.

Până în ziua de azi se poate simți și observa în cercuri teologice și psihologice enumerarea motivelor vechi pentru păstrarea distanței. Se pare că e nevoie de înțelepciunea lui *Solomon* pentru a decide cine este *eligibil*. Cu toate că cel care este implicat în suferință și prin aceasta în câmpul de forță al existenței, trăiește cu siguranță ceea ce declară și Iov: ”Cu adevărat, am vorbit fără să înțeleg despre lucruri prea minunate pentru mine și nu știam” (Iov 42, 3). Dar până când ajungem la această revelație, trebuie să cercetăm și să înțelegem fără să cedăm. Deoarece gândirea este o particularitate atât de importantă a existenței noastre, încât dacă am renunța la ea, poate că am fi excluși din acest câmp de forță. Din existența autentică.

În ziua de azi este deja evident că înțelegerea suferinței este un efort comun. Ajutarea omului care suferă asemenea. Și aceasta se întâmplă numai dacă nimeni nu renunță la propria persoană, însă toată lumea este deschisă față de celălalt. Spațiul acestei întâmplări este *hotarul. Pământul nimănui. Limita*. Unde vedem și prin *ochelarii* altuia. Deoarece omul este o ființă de limită. Se regăsește în punctul de întâlnire dintre transcendent și imanent. Permanent. Iar acest lucru este în același timp îngrozitor și atractiv. Groază și farmec. Într-un cuvânt: mister.

Prezentarea școlilor psihologiei este importantă din două motive. Pe de o parte fiindcă este una dintre triada hermeneutică, pe de altă parte fiindcă la nivelul actualizării, în interpretarea suferinței lui Iov psihologia ne poate ajuta în acest proces cu propria bară de instrumente. Nu este secundar nici faptul că se creează o critică a psihologiei, deoarece în spatele afirmațiilor școlilor psihologice se ascund *reflexe de interpretare*, pe care le găsim și în cazul prietenilor lui Iov.

Trebuie să fim conștienți de toate acestea, dacă credem că acestea fac parte de reflexiile psihologiei pastorale. Tocmai de aceea ne interesează mai degrabă afirmațiile școlilor, decât detaliile dezvoltării acestora.

Construirea acestui capitol începe cu imaginea omului a psihologiei și cu sursa dezvoltării acesteia. Adică de la perspectiva carteziană privind omul și lumea, care leagă unicul mod de cunoaștere autentică de raționalitate. Dar, cum am văzut, cei care au urmărit acest drum, mai devreme sau mai târziu au căzut în capcana reduționismului. Astfel, au greșit nu numai scopul, ci au creat o construcție științifică și epistemologică, căreia i-au devenit prizonieri. Cu timpul toate încercările au eșuat păstrând în viață și fortificând această construcție.

Toate acestea pot fi urmărite și în atitudinea teologică a prietenilor lui Iov. Omul nu mai este important, nici oferirea ajutorului, ci păstrarea în viață a unei perspective teologice, a unui sistem, prin negarea realității, sau prin tăcere. Și în ultimul rând, credem că este important, deoarece în prezent tocmai cei care se ocupă cu psihologie sunt cei care se întâlnesc cel mai des cu omul care suferă, și tocmai de aceea concluziile acestei științe sunt cele mai relevante la nivelul discursului social privind suferința. Neglijarea acestora ar duce la concluzii greșite sau incomplete.

Cei mai mari gânditori ai filosofiei și ai teologiei recunosc că problematica răului este o provocare enormă pentru ambele științe. Dar nu tocmai această recunoaștere este importantă, ci modul în care confruntăm această provocare, sau eșuare: este un motiv pentru a gândi mai puțin sau un motiv tocmai pentru a gândi mai mult sau altfel?

Problema (în cazul nostru problematica răului și a suferinței) pune sub semnul întrebării modul de gândire, care este definită de necesitatea coerenței logice, adică de efortul simultan direcționat spre non-contradicție și sistemul total de gândire. Acest mod de gândire predomină și în experimentele teodiceene, care definesc problema în moduri similare, chiar dacă dau răspunsuri diferite. De exemplu: *cum putem să afirmăm în mod simultan, fără contradicție următoarele trei teze: Dumnezeu este atotputernic – Dumnezeu este perfect și bun – răul există?*

Prin urmare, teodiceea apare ca lupta pentru apărarea coerenței, și ca răspuns pentru obiecția conform căreia dintre aceste trei afirmații sunt compatibile numai două, niciodată toate trei. Toate acestea arată că cele mai multe experimente teodiceene se află într-o criză. Într-o contradicție, deoarece nu vor să renunțe la nimic, dar astfel nu pot da un răspuns satisfăcător.

În același timp, filosofia trebuie să se ocupe cu problematica răului și a suferinței, deoarece acest fenomen este prezent în viața de zi cu zi și își face strigătul auzit. Ricoeur spune că enigma răului apare datorită faptului că includem în aceeași noțiune, cel puțin în tradiția iudeo-creștină, fenomene atât de diferite din punct de vedere al abordării, ca păcatul, suferința și moartea. În plus, cu cât considerăm în

mod consecvent suferința un punct de reper, cu atât problematica răului se diferă tot mai mult de problematica păcatului și a culpei.

Trebuie să vedem că gândirea răspunde altfel la problema răului și a suferinței, ca acționarea. Pentru acționare, răul este în primul rând ceva ce nu ar trebui să existe (sic!), dar ceea ce trebuie învins. De aceea, acționarea abordează altfel suferința ca gândirea. Acționarea răspunde în așa fel, încât *privește spre viitor*, și astfel caută posibilitățile de *a ieși*, de *a deplasa*. Astfel răspunde numai, dar nu rezolvă. Gândirea însă trebuie să pună întrebarea: De unde vine suferința?

Din acestea două naște o tensiune, dar e posibil, ca tocmai această tensiune să ajută deplasarea. Prin aceasta privirea se întoarce către viitor, și astfel confruntă problematica originii care încă trebuie descoperită. Astfel filosofia, prin vocea lui Ricoeur afirmă că trebuie să scăpăm altfel de efectele *paralizante* ale suferinței. Altfel, decât unele perspective psihologice sugerează. Adică, nu de efectele paralizante ale suferinței trebuie să scăpăm, creând paradigma unei suferințe mai suportabile. În schimb, pareza suferinței, și prin aceasta însăși suferința, poate fi oprită, dacă privim spre posibilitățile și activitățile din viitor. Aceasta este o altă perspectivă, o altă accentuare.

Ricoeur face referire la opera lui Freud, "Doliu și melancolie" atunci când afirmă că răspunsul practic trebuie completat cu răspunsul emoțional. Aceasta este în corelație cu acea transformare a emoției care hrănește plângerea și strigătele de jale, care se naște din înțelepciunea cercetărilor filosofice și teologice. În interpretarea lui, doliul est un proces, în care devin mai slabi atașamentele, în urma cărora pierderea obiectului iubirii o trăim ca pe pierderea de sine. Această despărțire, numită munca de doliu de către Freud, ne eliberează pentru *noi investiții emoționale*.

Cartea lui Iov apare cu curajul *experienței*, pregătind loc pentru realitățile autentice și întrebările care se nasc din acestea, care sunt formulate de omul care suferă. Toate acestea în așa fel, că nu știe, nu suspectă răspunsul. Fiindcă știe să pună întrebarea atât de *intens* doar cel a cărui întrebare cheamă la existență, care forțează răspunsul.

Legat de cartea lui Iov, Martin Buber crede că este vorba de o operă care prezintă teologia reflexivă. Chiar dacă strigătul este legat de un individ, adică de Iov, oarecum întinde acest cadru individual și devine vocea poporului aflat în captivitate. În întrebările puse de Iov devine evident că întrebarea *de ce* este articulat altfel. Nu mai este întrebarea *de ce lasă Dumnezeu să sufăr*, ci *de ce mă face Dumnezeu să sufăr*. Ca atare, apare ca teodicee particulară, sau nici nu este una.

Ceea ce reiese din această carte este defapt recunoașterea unei socoteli, care contrazice cunoștințele lui Iov privind realitatea. Aceasta este tensiunea de bază a discuției dintre Iov și prietenii lui.

Ca să nu facem clarificarea involuntară a oricărei întrebări teodiceene, textul ca purtător al realității, leagă și cunoașterea noastră, ca într-o dependență, merită să rămânem la nivelul evenimentului, ca la un eveniment ce se petrece în limbă, și care este un eveniment care se leagă în orice caz de limbă. Iar evenimentul este în primul rând o întâmplare. Nu ceva ce s-a întâmplat cuiva, adică a cărei persoană pasivă care a suferit sunt eu, în schimb, ceva ce intră în realitate și astfel schimbă direcția compulsivă a acesteia.

Iar dacă este o întâmplare, o comunicare, (auto)comunicarea lui Dumnezeu, atunci asta înseamnă că Iov este inclus, ia parte la aceasta. Prin întâlnire narativa Dumnezeului nu este o narativă despre El însuși, ci narativa relației. Faptul că Iov este inclus în această întâmplare îi permite posibilitatea schimbării, dar bineînțeles, nu poate să se excludă, fiindcă el a *provocat* toate acestea. Toate acestea fiindcă n-a rămas altă certitudine, decât aceea că Dumnezeul trebuie să vină. Aceasta este credința profeților. În acest caz suferința, care înseamnă că am rămas fără răspuns și soluție, este cea care cheamă posibilitatea ca posibilitate de a merge mai departe. Adică de a fi mulțumit și împăcat, care este egal cu posibilitatea *continuării*.

Însă posibilitatea nu este încă certitudine și nu este realitate în sensul adevărat al existenței, este doar o *existență ascunsă*. Iov trebuie să aibă o revelație ca să meargă mai departe. Iar continuarea nu înseamnă dispariția suferinței, ci dispariția totalității suferinței ca unica apariție autentică a existenței. Este lipsa înainte de toate cea care există chiar și atunci când nu observăm boala, pierderea. În același timp știm deja că această lipsă există în spatele oricărei vieți aparent *sănătoasă*, sau este chiar în viața respectivă, și depinde doar de timp când devine evident, din *ascuns vizibil*.

Atitudinea lui Iov poate fi înțeles mai ușor din perspectiva rebeliunii metafizice a lui Camus. (Ultima) speranță a lui Iov este Dumnezeu, care trebuie să spună o vorbă în cazul lui, sau pur și simplu el nu se împacă cu gândul, și astfel se arată revolta lui, care rămâne în continuare o întrebare deschisă pentru filosofie și teologie. Est în schimb evident că este o rebeliune. Una *metafizică*.

Rebeliunea metafizică seamănă cu *gestul ignoranței* al lui Kierkegaard. În ambele se găsește pasiunea, care la final duce la deplasare. Forma de strigăt a întrebărilor puse de Iov (sau natura lor rebelă) apare în "Ce este transcendența?", "Cine sunt eu?", "Ce este existența?", "De unde provine suferința?" etc., care în ciuda semnelor de întrebare nu sunt întrebări. Sunt doar teme care apar în urma unei *existențe* speciale, în urma suferinței, iar răspunsul care se dă nu este o cunoaștere, ci o convingere. Și nu o convingere oarecare, ci una care rămâne în mod exclusiv. Din cauza faptului că este o convingere, este foarte personală, *lipită de mine*, ca însăși suferința.

În această reflexivitate, ca într-o existență într-o relație, ca într-o întâlnire, într-un eveniment, în loc de *iluminație*, se naște în mod interesant întâlnirea ca relație autentică. Ca atare, în loc de iluminare,

așa cum crede majoritatea, în suferință se naște posibilitatea de a se întâlni. Doar în această întâlnire poate să apară experiența, apoi convingerea, care mă determină să ies din situația prezentă până atunci, din nimic (care nu este altceva decât suferința, un nimic așa cum crede Heidegger), și astfel putem să înțelegem oarecum *codul*.

Suferința este un proces. Este o întâmplare subiectivă care se poate simți în timp și spațiu, și a cărei examinare obiectivă naște doar rezultate parțiale, dar nu suficiente. În cartea lui Iov în 41 e capitole citim despre suferință și vorbele mai mult sau mai puțin descifrabile ale Dumnezeuului. Asta are un sens și din perspectiva cantității, și opinia noastră este că se referă la răbdare, subliniând timpul. Suferința este un proces pe termen lung care își rezervă toată energia umană, astfel fiind accentuată natura ei existențială.

Toate suferințele umane sunt personale și enorme pentru persoana din caz. De aceea este greu să aplicăm soluții generale care pot fi folosite în orice caz. În același timp nu putem să renunțăm la acestea, dar trebuie să le aplicăm în mod mai flexibil. O altă concluzie este că în suferință este nevoie de un ajutor exterior. Pentru teologie și filosofie asta înseamnă pe *Celălalt*, iar în cazul psihologiei profesionistul intră în acest rol. Astfel se accentuează faptul că suferința este un eveniment al limbii, iar trăirea, înțelegerea și soluționarea ei este (și) un act de limbaj.

Astfel știm deja mai mult despre suferință, acesta fiind important deoarece trebuie considerat în dialogul care urmează privind suferința. Identitatea particulară a psihologiei pastorale, autodefinirea acesteia este cea care înțelege cel mai bine aceste efecte, și nu le respinge cu totul.

Pe de altă parte este o concluzie că limba mai devreme sau mai târziu devine limba *autorității*. Limba tehnică care vrea să comunice doar pe această limbă și să reflecte realitatea, creează o paradigmă de interpretare a realității, în cadrul căreia discursul privind realitatea este umbrit și devine doar instrumentul exercitării autorității. Faptul că toate acestea provin din natura științei, sau că aparține omului preocupat de știință, rămâne o întrebare. Poate că acestea două se îmbină atât de mult, încât fac parte una din alta.

Toate aceste fenomene ne reamintesc de modestia *ignoranței* lui Socrate, deoarece chiar și Iov se găsește într-o astfel de situație socratică (sau Socrate se află în situația lui Iov) în discuția purtată cu prietenii, dar foarte multe oameni care suferă se găsesc într-o situație similară atunci când nu sunt înțeleși, dimpotrivă, se află într-o paradigmă în care cel care ajută își exercită defapt autoritatea lui.

Ca atare, cartea lui Iov depășește discursul simplu privind suferința, și strigă în lumea celor care trăiesc în prezent toate lucrurile care arată nedreptatea. Este o întrebare, oare cine este receptiv la această voce, care știință este dispusă să-și pronunțe opinia în favoarea perspectivei interdisciplinare și holistice, care poate să ofere un ajutor complex omului care suferă.

Concluziile noastre din domeniul filosofiei arată probelamtica complexă care apare în cazul suferinței și care devine evidentă pe parcursul citirii cărții lui Iov. Metafora rebeliunii metafizice, cunoașterea acesteia oferă instant o interpretare mai amplă pentru Cartea lui Iov, dar și pentru *interpretarea* suferinței. În același timp toate lucrurile pe care încercăm să interpretăm cu noțiunile de a fi mulțumit, împlinit, vor fi discutate mai târziu. Suntem conștienți de faptul că un proces nu poate fi descris în întregime cu doar câteva cuvinte în așa fel, încât să redăm însuși procesul cu întâmplările, existența sa. Putem doar să prezentăm câteva *stațiuni*, unde se odihnește și textul, sau dimpotrivă, devine mult mai intens.

Natura de mască a vorbelor lui Dumnezeu, natura acestor vorbe poate fi descrisă la nivelul unei încercări filosofice, care se ocupă cu secretul și probelamtica acestuia. Prin aceasta devine evident nu numai faptul că suferința este o problemă filosofică, ci și faptul că putem să ne folosim de abordarea filosofică fără să renunțăm la perspectiva noastră teologică su psihologică pastorală.

Pe de altă parte, semnalizăm și către filosofie că în unele cazuri merită să ne gândim împreună autnci când însăși existența necesită astfel. Aceste gândiri comune sunt în același timp momentele reflectării, nu numai asupra celuilalt, ci o autoreflexare. Credem că trebuie să ne apropiem tot mai mult de această atitudine de reflectare *comună*, care apare destul de intens în unele situații ale existenței umane, fiind posibil și necesar. Bineînțeles, aceasta nu este o paradigmă nouă privind atitudinea științifică, deoarece aceasta a fost prezentă de mai multe ori în istorie. Dar asumarea responsabilității pentru această atitudine și aplicarea acesteia nu a fost încă adoptată.

Crearea este probabil cea mai ideală metanarativă cu care posibilitatea unui început nou poate fi descris. Tradiția creștină o utilizează tot mai frecvent, deoarece o întâlnim în toată tradiția bibliei (de ex.: *Un cer și un pământ nou*). La nivelul cărții lui Iov putem să adăugăm și faptul că este formulată și începutul unei teologii noi. *Teologia* nu mai înseamnă teologia prietenilor, în schimb ceva ce se inspiră din acest eveniment, în plus, încearcă să rămână un eveniment, ca o activitate, *urmărire, imitație* continuă. Momentul de împăcare, de mulțumire din viața lui Iov este prezent la nivelul textului ca o procedură. Putem să afirmăm realitatea acesteia datorită faptului că se manifestă o posibilitate concretă de a merge mai departe în modul în care continuă viața lui Iov. În același timp împăcarea nu înseamnă că suferința a dispărut total, ci faptul că există continuare, soluționare cu privire la viitor pe partea lui Dumnezeu care i-a luat apărarea. Această schimbare/salvare/mântuire apare în mod evident la nivel existențial, de aceea nu este ușor de descris. Poate observăm doar urmele acesteia, așa cum Moise vede (din spate) prezența lui Dumnezeu care trece în fața lui.

Nu folosim noțiunile de a fi mulțumi și împăcat ca sinonime care descriu aceeași procedură, ca pe termeni complementare. A fi mulțumit indică faptul că lipsa unui obiect sau a unei persoane a dispărut.

În cazul lui Iov este vorba în mod evident despre acest lucru, fiindcă știe că Dumnezeu este de parte lui. În același timp împicarea arată posibilitatea de a merge mai departe. Nu este o resemnare, renunțare, ci tocmai opusul acestora.

Cât de reală este această continuare și viitorul așteptat, devine evident în text: ”Și Iov a murit bătrân și încărcat de zile” (Iov 42, 17). Cartea lui Iov se termină cu acest rând care ne reamintește de mulțumire. Literatura bibliei vorbește nu numai despre Iov, ca om încărcat de zile, ci și despre Avraam: ”Apoi, slăbind, Avraam a murit la bătrâneți adânci, sătul de zile și s-a adăugat la poporul său” (Facerea 25, 8).

Pe lângă exemplul lui Avraam, cazul lui Iov ajută să înțelegem mai bine faptul că imaginea noastră despre lume, despre Dumnezeu este în relație cu atitudinea noastră față de suferință, viață, față de viața noastră **sătulă sau scursă**. Viața sătulă a lui Iov este posibilă nu numai datorită abordării intuitive a textului, ci și datorită faptului dovedit de autorul *epilogului*. *Prologul și epilogul*, ca părțile de proză care comprimă narativa lirică, există în text ca niște oglinzi puși una în fața celeilalte, dar nu sunt reflectarea, oglinzirea reciprocă, ci mai degrabă părți care cuprind un proces. În același timp în acest proces este prezentă o schimbare în calitate, care se produce la nivelul existenței lui Iov.

Dacă luăm ca bază și analizăm povestea-cadru, atunci observăm că înainte ca suferința lui să înceapă, Iov avea șapte mii de oi, trei mii de cămile, cinci sute de vite și cinci sute de măgari. La sfârșit însă primește (înapoi) cantitatea dublă a acestora. Prin urmare se produce nu numai o schimbare în calitate, ci și în cantitate. Cartea lui Iov evidențiază faptul că întâlnirea autentică cu Dumnezeu produce schimbări calitative și cantitative în viața omului.

Cele mai multe comentarii traduc numele fiicelor lui Iov: Iemima (porumbel), Cheția (floarea copacului de scorțișoară) și Cherenhapuc (praf negru, care se folosește în cosmetică, mai ales pentru înfrumusețarea ochilor). Există diferite speculații, dar interpretarea cea mai probabilă și aproape de sensul textului este în relație cu cultul ca jertfă prezentată lui Dumnezeu. Toate acestea apar ca *accesorii* necesare pentru exercitarea cultului în istoria lui Israel, și în același timp indică actul de reabilitare în sensul că Iov exclus din societate face din nou parte din aspectele relațiilor, și ca atare, este eligibil din nou la slujbele religioase.

În plus, dacă până acum averea lui a fost datorită faptului că el a fost *ireproșabil și drept*, adică conform teologiei vechi merita averea, acum, prin faptul că împarte averea lui chiar și între fiicele lui, este un semn special. Iov primește averea nouă împreună cu Dumnezeu, în relația autentică cu El și ca rezultatul acesteia, ca o binecuvântare, de aceea este natural s-o împartă.

Există o interpretare a acestui segment care îl numește pe Iov primul feminist. În opinia noastră, luând în considerare întregul text și mesajul acestuia, interpretarea lui Rohr este din punct de vedere teoretic posibil, însă este puțin probabil și mai ales forțat.

Iov a murit bătrân și încărcat de zile. Ultima propoziție a cărții sugerează nu numai pace, ci și o speranță care este necesitatea de bază a omului. Cartea lui Iov este considerată (una dintre cele mai remarcabile/) cea mai remarcabilă carte din literatura testamentului vechi.

Povestea omului care suferă este veche ca istoria omenirii, și în mod evident, al fel este și lupta cu suferința. În gândirea fiecărei ere din istorie, învingerea suferinței ca proces de tratare și recuperare, dar și ca forță care modelează personalitatea, ocupă loc central. Omul erei preistorice a religiei a căutat cauzele suferinței fizice și psihice în puteri supranaturale și mânia acestora. Oferirea ajutorului făcea parte din sarcinile persoanelor sfinte, a reprezentanților oficiale ale religiilor (probabil de aceea consideră important prietenii lui Iov ca ei să ajute).

De asemenea, aceste persoane sfinte aveau rolul de a identifica puterea transcendentă, a cărei mânia a produs suferința, și s-o împacă cu ispășirea adecvată, ritualul potrivit. Ca toate acestea să se întâmple eficient, evident că trebuia să cunoască cât se poate de bine lumea transcendentă (a lui Dumnezeu, a zeilor) și cea imanentă (a oamenilor). Astfel, persoana lor a devenit punctul de întâlnire dintre divin și uman. Această perspectivă a continuat și în evul mediu, și în fiecare eră unele boli au fost considerate "sfinte", iar altele "vrăjeli". Un exemplu ar fi epilepsia, numită "morbus sacer", adică boală sfântă.

De-a lungul istoriei unitatea formală și practică a clerului a fost deteriorată de despărțirea științelor. Teologul a devenit responsabil pentru treburile sufletești, iar medicul pentru treburile corporale. Omul creat într-o unitate indivizibilă a fost divizat de științele diferite, deoarece fiecare l-a supus ca pe obiectul examinării. Dar cu timpul oamenii de știință trebuia să recunoască faptul că aplicarea acestei metode nu permite deloc cunoașterea completă a omului. De aceea perspectiva psihosomatică în cadrul științei medicinale a câștigat tot mai multă atenție. Și-au dat seama că omul bolnav și boala trebuie interpretate în contextul indivizibil al trupului-sufletului-intelectualului și al realității sociale.

În același timp rolul de bază a psihologiei pastorale ca mod de comportare și atitudine este să ia în serios realitatea, cuprinzând omul și lucrurile care i se întâmplă, și să le abordeze fără prejudecii. Perspectiva holistică ca principiu de interpretare este importantă nu numai în analiza existenței umane și a celor aferente, ci în opinia noastră este un *mod de comportare* științifică, care depășește o tentativă științifică de sintetizare. Am putea zice că, omul este întotdeauna mai mult decât *totalitatea părților*. Prin această afirmație ne referim doar la faptul că omul este o ființă care trăiește la limita transcendenței, încercând permanent să pășească peste această limită, adică este o ființă de limită, și tocmai de aceea este nevoie de o abordare adecvată, dacă dorim să analizăm acest om.

Pentru teologie toate acestea sunt *evidente* (?), deoarece dacă omul este o creație, atunci prin această afirmație declarăm faptul că există un principiu Creator, deoarece aceste noțiuni indică o relație,

sunt interconținute. În același timp posibilitățile teologiei ca știință care se ocupă (și) cu omul sunt limitate, deoarece sunt legate de *Text*.

Întrebarea este dacă trebuie să renunțăm la *voința* de a aborda misterul umanității și tot ceea ce cuprinde cu o știință care are o perspectivă de interpretare mai complexă (oare este necesar să fie vorba de o știință) sau nu? Sau să nu renunțăm la această încercare (eternă), așa cum nici teologia nu poate să renunțe (în ciuda tuturor eșecurilor) la experimentele teodiceene?

În opinia noastră este tocmai psihologia pastorală care, luând în considerare dezvoltarea continuă a omului, *diferența* acestuia, fiind conștientă de faptul că trebuie să se schimbe și să evolueze permanent ca știință, poate să fie o încercare care are sens. Afirmăm acest lucru conștienți de evidența faptului că *holismul* ca perspectivă și mod de prezentare în totalitatea sa este o iluzie.

Ar fi o greșală totală să stabilim ca obiectiv realizarea acestuia, și să-l urmărim ca pe o fantomă sau o utopie. Dar scopul este diferit. Nu vrem să creăm o știință perfectă, sterilă care se întoarce către sine (fiind propriul său obiectiv), respinge toate perspectivele reduționiste și se declară mai mult de atât, care să ne fie forța motrică, credoul științific. În schimb, putem și trebuie să vorbim în mod autentic pentru a nu știu câta oară despre o perspectivă științifică care încearcă să înțeleagă omul, apoi despre o metodă, și pe urmă despre o încercare care își caută eligibilitatea științifică. Deoarece există situația când tace toată lumea (Auschwitz), și situația în care nici măcar Dumnezeu nu mai vorbește (Iov). Dar cine este cel care arată sensul tăcerii (?) în așa fel, încât vede, știe și simte în același timp nesiguranța existenței umane, nesiguranța în sine și în Dumnezeu? Cine este cel care în timpul *eclipsei de Dumnezeu* prin prezența lui și nu neapărat cu vorbele lui *vorbește, comunică, indică* în așa fel, încât să stârnească speranță? Să ne dea de înțeles că *eclipsa* este temporară?

Teologia preia acest rol. Însă realitatea nu poate fi negată. Poate fi neglijată, dar în cele din urmă se va aude sunetul vârtejului.

Însă toate acestea nu sunt pentru eliminarea teologiei, chiar dacă au existat mai multe tentative în secolele precedente. În schimb, sub semnul *Reviziei de sine*, înseamnă munca critică necesară, căreia trebuie să se supună nu numai teologia, ci toate științele. Într-adevăr, este o tentativă *imposibilă* să vorbim despre cel *Etern, Neschimbător*, care este *însuși Adevărul*. Și *totuși*, se îmbină *nebunia* lui Pavel cu *Eppur si muove* al lui Galilei. Dar este suficient să ne gândim la loialitatea lui Iov. Ca atare, psihologia pastorală nu vrea să înlocuiască teologia, psihologia sau orice altă știință, sau să ia locul acestora. Dar toate ce sunt vizibile de pe *limită*, trebuie recunoscute, trebuie pricepute. Situația psihologiei pastorale rămâne în continuare una comodă. Acest lucru este posibil datorită faptului că nu este legată de nici un canon sau nici o dogmă. Dar această situație specială are responsabilitățile sale, deoarece canonul științific și sistemul dogmatic trebuie luat în serios. În această responsabilitate există și o dependență. Deoarece nu

vrea să facă critica teologiei sau a psihologiei, dar în același timp asta nu înseamnă că nu poate să ia o atitudine critică.

Situația psihologiei pastorale se clarifică (cel puțin parțial), dacă luăm în considerare tradiția, și vorbim aici mai ales despre tradiția bibliei ca text închis într-un canon și la tradiția de interpretare a textului. În plus, ea vede această tradiție din interior, chiar dacă de pe *limita* acesteia. Tradiția trebuie cunoscută din interior, dar în același timp în noi, spune Béla Hamvas.

Iar Ricoeur vorbește despre două modalități de a aborda tradiția. Pe de o parte, permițând presiunilor tradiției să ne influențeze, dar asta este defapt trăirea în prezent a trecutului etern cu riscul de a evalua articulațiile prezentului ca pericole exterioare față de tradiție. Iar acesta poate duce la un tradiționalism rigid, care înseamnă parțial trădarea/vânzarea tradiției.

Pe de altă parte, tradiția este o sursă din care ne inspirăm în mod repetat, astfel putem să ne întoarcem (vezi reformarea) ca să putem interpreta prezentul mai bine, deoarece trecutul și prezentul se leagă în timp. Acest legământ, această continuitate nu este altceva decât șirul întâmplărilor care se întâmplă una după alta, într-un cuvânt *istoria*.

Hotarul este *locul* unde este permisă reflectarea de la o distanță adecvată. Și de aici posibilitatea *perspectivei holistice*. Condiția de a fi la limită permite nu numai întâlnirea dintre Eu și Tu ca o contemplare, ci posibilitatea de a fi prezent ca o a treia parte atentă, chiar și inclusă. Pentru psihologia pastorală Freud reprezintă nu numai metoda psihoanalizei, ci pe lângă această metodă este evidentă și similaritatea. Similaritate între metode, perspective. Deoarece a căuta cheia înțelegerii prezentului în trecutul cuiva, a face ordine în trecut nu este o activitate foarte diferită de a descoperi relevanța prezentă, cercetând "sitz im leben"-ul din *text*.

Studiile lui Erikson privind dezvoltarea personalității, tensiunea din aceste studii, privirea acestora ca dinamică (dacă privim o *parte*), și a fi conștient de paradoxurile din istoria lui Izrael (pe de altă *parte*) nu este o condiție schizofrenică, ci cheia interpretării existenței umane. Înțelegerea motivelor rebeliunii metafizice a lui Camus, și a lua cunoștință de loialitatea lui Iov față de sine și față de Dumnezeu, și a vedea acestea două una lângă alta, este cel mai interesant proces de interpretare. Subliniem încă o dată că aceasta nu este o metodă univerzală, în primul rând este un mod de comportament, o perspectivă.

Toate acestea nu trebuie considerate de teologie, nici de filosofie sau psihologie, toate merg mai departe pe cărarea lor. Dar tocmai *lipsa luării în considerare* a creat și păstrează în continuare posibilitatea, gaura pentru psihologia pastorală. Așa devine această triadă, psihologia-filosofia-teologia, un cerc hermeneutic pentru psihologia pastorală, cu care putem să abordăm și cartea lui Iov (și pentru alte texte biblice).

În același timp reprezintă o provocare continuă pentru psihologia pastorală să nu uite pentru nici o clipă faptul că este o știință de limită. Nu vrea să fie psihologie specială, nici teologie specială. În același timp, deoarece se focusează pe practică, fiind atașat de propriul obicei, poate deveni un *însoțitor* adevărat al omului. Fiindcă știe despre *unele*, știe despre *altele*. *Unele* fiind bara de instrumente a psihologiei, dar și limitele acesteia, și *altele*, reprezentând ceea ce se *evidențiază* în text ca relație, lipsa existențială.

La sfârșit, dacă putem să spunem așa, rolul psihologiei pastorale nu este conformarea terminologiei a diferitelor științe. Dar nu vrea să neagă corespondențele evidente. Așa este complementată perspectiva holistică cu *perspectiva comună*, ca două laturi ale aceleiași monede. Vede coincidențele, dar știe și despre *câmpul* propriu.

De aceea nu vrea să amestece noțiunile *lipsa și pierdere*, nici loialitatea lui Iov cu strategiile de luptă, și nici vindecarea cu posibilitatea de a merge mai departe și cu mulțumirea. În același timp, nu poate să nu ia în considerare referirea reciprocă sau de referirea la același lucru, care se arată în situația existențială evidentă. Pe lângă acestea se evidențiază (și ne referim din nou la cartea lui Iov) rețeaua relațiilor, care vorbește despre același lucru, dar din perspectivă diferită. Aceasta deja cuprinde posibilitatea de a înțelege realitatea care este oferită de orizontul mai *larg*, și anume care se vede de pe limita (comună). Similaritatea între rebeliunea metafizică a lui Iov, sau credința profetică, și mecanismele de luptă poate fi greu de înțeles, sau chiar de neînțeles pentru științele menționate anterior. Pentru cei care se ocupă de psihologia pastorală însă este foarte natural.

Psihologia pastorală nu folosește această triadă în mod arbitrar, ci știe despre ceea ce spune Gamader, și anume că această atitudine pune în centrul existenței și a cunoașterii atitudinea de interpretare, pentru că pentru noi, oameni, nu există nimic în afara situației hermeneutice: tot ce există, există numai prin interpretare, și prin interpretare devine ceea ce este. Adică nu le folosește cu orice preț. Astfel pentru ea, prin suferința lui Iov realitatea condiției de a fi mulțumit și împăcat se evidențiază la limită, pe hotar.

Această concluzie este în relație cu faptul că în centrul credinței creștine se află relatarea unei suferințe. Suferința Celui, al cărui fapt este de neconceput de omenire, și poate fi formulat astfel: ”*Căci Dumnezeu așa a iubit lumea*” (Ioan 3, 16). Totuși nu putem să renunțăm la sarcina despre care nu este sigur ne va duce cândva la înțelegerea totală, să căutăm sensul suferinței Lui, deoarece astfel poate că ne apropiem și de înțelegerea suferințelor noastre.

Această afirmație sau ipoteză de lucru, în mod expres sau nu, se regăsește ca o metodă epistemologică în operele teologilor, autorilor care au încercat să interpreteze, să înțeleagă, să soluționeze problematica suferinței în acest domeniu teologic, forțați de o constrângere. În același timp, înțelegerea

suferinței, care poate fi văzută și ca începerea și continuarea unui dialog constructiv și sănătos, este nu numai necesară în societatea bunăstării, ci chiar urgentă. Cu toate că se pare că biserica, care trebuie să se ocupe mai ales cu suferința lui Hristos, și care a început demult și continuă permanent acest dialog, sau mai degrabă monolog privind discursul despre suferință, nu a reușit să facă acest lucru cu un impact atât de mare, încât această perspectivă să fie acceptată pe scară largă, ca oamenii să fie ”câștigați” pentru cauză.

Rămâne o întrebare, dacă discursul bisericii privind suferința nu a avut impact fiindcă trebuia să ofere un loc central escatologiei, care vorbește despre o împlinire care se desfășoară ”cândva”. Sau aceasta este rezultatul unei escatologii care a fost formulată și înțeleasă greșit? Sau biserica nu a gestionat cum trebuia posibilitățile date de întâmplările relatate? Poate că e vorba de toate acestea, sau și de altceva.

Oricare ar fi motivul, rezultatul este același, cu care ne confruntăm. Înțelegerea suferinței a omului din secolul al XXI-lea este influențată de perspectiva particulară a acestuia. Dincolo de toate retoricile privind societatea bunăstării trebuie să vedem faptul că această perspectivă are consecințe bioetice, juridice și constituționale serioase. În plus, gestionarea particulară a unor situații existențiale, înțelegerea acestora este ridicată la nivel general. De ce este posibil să vorbim despre îmbunătățirea calității vieții fără nici o bază teologică antropologică, și să ridicăm la nivel (pseudo)științific acest mod de abordare? Bineînțeles, acest cerc nu este complet, fiindcă am putea vorbi și despre îngrijirea în cazul doliului, despre concepțiile în spatele modalităților noi de înmormântare etc. Poate că nu mai este destul să fim de acord cu afirmația lui Johann Baptist Metz, conform căreia: *”considerând dezvoltarea teologiei, aceasta este un corectiv, și anume o teologie care nu ia în considerare situația concretă a vremii, este corectivul sistemelor teologice care se închid în sine în mod idealist, sau a celor care se închid în continuare.”* În schimb, trebuie să oferim cât mai mult spațiu acestui ”corectiv”, dacă este adevărat că omul vremilor diferite se tot confruntă cu aceeași realitate tragică a existenței pe care o numim suferință.

Dar cum trebuie să se desfășoare acest ”corectiv”? Și oare are sens dacă aflăm că este doar o încercare care se închide în sine? Da, trebuie să luăm în considerare și această posibilitate, și totuși să continuăm încercarea. Dacă nu ar fi așa, atunci probabil că nici cartea lui Iov nu ar exista, sau dacă totuși, probabil că ar fi fost exclus din canon.

O aplicare a acestei încercări este psihologia pastorală. Iar aceasta poate să încerce, printre altele, perspectiva descoperită din nou, care pune în centru narativele mari. În istoria creștinismului găsim exemple nenumărate pentru această structură de gândire narativă, în plus, limbajul religiei noastre este de origine narativă. Sistemele de valoare, imaginea lumii și sistemele religioase sunt incluse în tradiție

pe baza structurei narrative, deoarece relatarea nouă ca începutul acțiunii așteptate este singura
posibilitate.